

MİNYATÜR ATLAR

R.L.BLAKEY

O yaz günü öğleden sonra, açık havanın çekiciliğine kapılarak bahçede ufak tefek işlerle oyalanıyordum. Otağı çevreleyen çitin yanında duran minyatür atlarımdan erkek olanı, Little Man (Küçük Adam) ve dişi Tina, hüzünlü bir görümdüydiler. Kederli gözleri her hareketimi izliyordu. Tina, uzun uzun, titrek bir iç geçirdi. O sırada Little Man'ın başı, yorgunluktan yere doğru sarkıyordu.

Bu numarayı ezbere biliyordum: Hani şu, köpeğimizin akşam yemeğinde baş vurduğu, "Ben unutulmuş zavallı bir ufaklığım" numarası. Saman ve at yeminden oluşan dengeli bir beslenmeyi yeğlememe rağmen istemeyerek de olsa, gidip biraz kraker getirdim.

Little Man, krakerin yansına geldiğinde birdenbire yemeği bıraktı. Kafasını hızla geri çekti. Donup kalmıştı. Sonra, dörtlüye koşarak otağa doğru uzaklaştı. Keçi boynuzu ağaçlarının olduğu tarafta bir at, sürücüsüyle birlikte arazimize izinsiz girmiş bulunuyordu.

Little Man, çığlık atarak kişnedi. Aygırının meydan okuyuşu karşısında çaresiz kalan davetsiz misafir, olduğu yerde durdu. Öfkeyle homurdandı; geri çekildi ve sanki hayatta kalması, geldiği yöne doğru kaçmasına bağlıymışçasına, çılginlar gibi koşarak oradan uzaklaştı. Little Man için rakibinin kendinden çok daha ağır olması ve onun hemen ilerisinden koşması önemli değildi. Ev sahibi olarak ona gitmesini söylemiş; o da gitmek zorunda kalmıştı.

Little Man, çitin sona erdiği yerde durdu. Homurdanarak başını silkeliyor, öfkeyle eşiniyordu. Tina, "Tamam işte, gereği yapıldı. Nasıl olsa bu aygırlara göre bir iş ve bizi ilgilendirmez. Bir kraker daha alabilir miyim?" dercesine, kadifemsi yumuşak burnunu bana dokundurdu.

Bu duruma bütün minyatür hayvanlarda rastlanır. Bodur, oyuncak, Çin horozu ya da minyatür diye adlandırılırsalar bile, onlar kendilerini normal görürler.

Büyük hayvanlar da zamanı geldikçe, küçük olanlara boy ve fizik olarak büyümüş gibi davranırlar. Yabancı atın iyi terbiyesi, Little Man'ın arazisinden süratle uzaklaşmasını gerektirmiştir.

Minyatür atlar öncelikle at, sonra minyatürdür. Normal at renginde olan minyatürlerin, günümüzde güçlü yük beygiri ve düzgün yapılı olmak üzere, iki yaygın türü vardır. Bugün, belli başlı cinslerin minyatürlerini elde edebiliyoruz. Eğer, bir ölçüt göstermeksizin minik bir atın fotoğrafına bakacak olsaydınız, onun büyük olmadığını söylemenin ne kadar zor

Kuzey Carolina'nın Marian kentindeki bir çiftlikte yaşayan Jr. Red Man (Kızıl Adam) adlı paha biçilmez damızlık aygır ile bir kazın göz göze bakışması, her zaman için aralarında bir anlaşma olduğunu göstermez.

olduğunu görürdünüz. Omuzlarının yerden yüksekliği 147 cm'den kısa olan atlar, midilli diye adlandırılır. 98 cm. boyundaki Shetlandlar da minyatür değil, Midilli olarak nitelenirler. Minyatürler, 75 cm'den başlar ve boylan kısalıkça fiyatları artar. Bugün dünyanın en büyük kayıt merkezi olan Amerikan Minyatür At Birliği'ne kayıtlı 7.000'den fazla minik at olduğu belirtiliyor.

70-75 cm. boyunda yetişkin bir minyatür at için 1.000 dolar veya daha fazla; 65-70 cm boyundakiler için en az 5.000 dolar; 65 cm. ve daha kısa olanlar için ise 10.000 dolar kadar bir ücret ödenmesi gerekir. Oldukça pahalı olmalarına rağmen bir çok minyatür at, yatırım amacıyla üretilmek için satın alınır.

Minyatür at yetiştiriciliğine başlamak için nelerin bilinmesi gerektiği konusunda ünlü minik at üreticisi Joan Embury şunları söylüyor.

"Atlarla ilgili ne bulursanız okuyun; olabildiğince çok sayıda at üreticisiyle konuşun ve iyi bir veteriner bulun. Minik atlarla ilgilenmenin, temelde diğer normal atlarla ilgilenmekten hiç bir farkı yoktur.

Alıcılar genellikle duygusal bir seçim yaparak, çok cana yakın olduğu için genç bir hayvan satın alırlar; ancak 2,5 veya 5 cm'lik bir boy farkı, 4.000 dolarlık minik bir tayı, 400 dolarlık yetişkin bir ata dönüştürebilir."

Georgia'nın Lavonia kentinde güzel bir eve ve otağa sahip olan Moddy ve Lucy Bond'lar, 40 yıldan beri minik at yetiştirdiklerini ve "Fiziksel uygunluklarını koruyarak ne kadar küçük boyda at yetiştirebileceklerini görmek için" bu işe bir hobi olarak başladıklarını söylüyorlar.

Kuşkusuz, bu kolay bir iş değildi. Bazı minyatürler sosisine benzer; çünkü bacakları, gövdelerine ve kafalarına göre kısadır. Boy ile gövde uzunluğunun eşit olması idealdir. Bond'lara amaçlarına nasıl ulaştıklarını sordüğümüzda Lucy'den "çoğunlukla deneme ve yanılma yoluyla" yanıtını aldık. Lucy'nin, ülkedeki binden fazla minyatürün kendi hay-

vanlarından ürettiğini ileri sürmesi, bu konudaki başarılarını kanıtlar.

1974 yılında ülkesi Belçika'dan 39 minyatür atıyla birlikte Kuzey Carolina'ya gelen bir başka minik at yetiştiricisi Mark Verkaeghe'nin çiftliğinde, bugün birçok minyatür eşek, hörgüçlü Hint sığırı, keçi ve Çin horozu var. Bu hayvanların sadece yem masrafları bile astronomik rakamları buluyor.

Mark, "Avrupa'nın sınırlı çiftlik arazilerinde sadece bir binek atı barındırabileceğiniz bir ahırda, birçok minyatürü besleyebilirsiniz" diyor.

Mark'a ait atlardan bazılarının soyu, Hope Lady'ler diye bilinen ve 1860'lı yıllarda minyatür at yetiştirmeğe başlayan, iki İngiliz kızkardeşin sürülerine dayandırılabilir. 300 yıl öncesine ait öykülerin bir çoğunun doğruluğu belgelerle kanıtlanamamış olmakla birlikte, küçük atların, tarih boyunca zaman zaman ortaya çıktıkları sanılmaktadır.

Maden kuyularına girip araçları çekebilecek boydaki küçük atların Avrupa'daki kömür ocaklarında çalıştırdıklarını biliyoruz. Hope Lady'ler, bu küçük atların türünü tespit etmiş bulunuyordu. Ne yazık ki, bunların hangi türden oldukları bir sır olarak, onlarla birlikte tarihe karıştı.

Wendy Hall'daki Verkaeghe mutfağında, Asheville'li bir at yetiştiricisi bize katıldı. Diğer atlara oranla minyatür atların eğitilebilir olma özelliklerinin değişik olup olmadığını sordum:

"Bu, onların yetiştirilme tarzına göre değişir: Eğerde beslenirlerse (ki, büyük bir çoğunluğu böyle) çok

Kuzey Carolina'da Horse Shoe (At Nalı) kentindeki bir at çiftliğinde erkek erkeğe dövüşen minyatürler. İçgüdü duyusunu, gebelik süresi ve yaşam süreci bakımından büyük atlarla benzerlik gösteren; idare edilmeleri kolay, beslenmeleri ucuz olan bu atlar, atlarla ilgili bilimsel çalışmalar için, idealdirler. Çok çabuk eğitilebilirler.

Üç ödüllü yetiştirici Texas'ın Corpus Christi kentindeki St. Clare Manastır'ının başrahibesi Mary Bernadette Muller, çoğu ortalama 3.500 dolara satılan minyatür atlar yetiştirilerek; Manastırın masraflarının bir kısmı karşılanmış oluyor. Fakat, istisna olarak Little Hot Shot (Küçük Sıcak Gülle) manastıra 17.500 ve babası ise 50.000 dolar kazandırdı.

çabuk etkileniyorlar ve bu sayede eğitilmeleri de oldukça kolay oluyor" yanıtını aldım.

Minik atlar, sadece insanları sevmekle kalmaz, onlara yardım da ederler. Texas'taki A & M Üniversite'sinde veteriner olan Dr. Ronald Martens, taylarda görülen zatürre gibi bulaşıcı hastalıklar üzerine bir çalışma yapıyor. İdare edilmeleri kolay ve beslenmeleri daha uzun olduğu için, araştırmasında minik atlardan faydalanıyor.

Texas'ın Corpus Christi kentindeki St. Clare Manastır'ının başrahibesi Mary Bernadette Muller, beslediği minyatür atların manastırın geçirdiğini söylüyor. Manastır yöneticileri, borç para alarak bir ahır inşa etmişler ve bir aygır ile on beş kısraktan oluşan ufak bir sürüyle, bu işe başlamışlar. Şimdi, yılda on tane kadar minik at satıyorlar.

Mary, minyatür at satın almak için, her bireyinin farklı sebepler ileri sürdüğü bir aileden bahsetti: Erkek çocuk terbiye etmek, kız çocuğu evde beslemek, anne at gezilerine çıkmak, baba da çalıştığı radyo istasyonuna maskot yapmak için böyle bir minyatür at arıyormuş. Mary'ye göre, "Bir minyatür at, herkesin atıdır. Deneyimli olmayan kişiler bile onları idare edebilir."

Minyatür at yetiştirmeyi bilmeyen kişilerin yaptığı, aynı cins ve soydan olan atların çiftleştirilmesi işlemi, sık sık yerilen ve sadece aynı karakterde bireyler üretmeye yarayan bir yöntemdir. Eğer arzu edilen özelliklere sahip bireyleri çiftleştirirseniz; bunu devam ettirmeye çalışırsınız, eğer kalitesiz damızlıklarla bu işe başlarsanız, "komik görünüşlü" atlar elde edersiniz. Texas'taki A & M Üniversitesi'nde genetik uzmanı olan Nat M. Kieffer bana, iyi sonuç almanın püf noktasının ayıklama yapmak olduğunu; yani, istediğiniz özellikleri taşımayan hayvanları, çiftleştirdiğiniz grubun dışına almanız gerektiğini söyledi ve devam etti.

"Safkan atların soyu, üç aygır ve en az 50 kısrak, öncesine kadar uzanır. Safkanlar, sürekli olarak çiftleştirildiler. Bütün Morgan cinsi safkanların soyu, Justin Morgan adıyla anılan bir tür Vermont aygırına dayanır."

Kansas'daki evime döndüğümde, minyatür atların orijini hakkında yıllardan beni dinlediğim öyküleri, kafamda ölçüp biçtim; tarttım. Bir öyküde, küçük atların, kapalı bir vadide sıkışıp kaldıkları ve orada geçirdikleri zorluklarla dolu yılların etkisiyle, bugünkü ölçülerine indirgendikleri anlatılır. Bu hayal ürünü vadinin, Arjantin, Avustralya veya A.B.D.'nin güneybatısında bir yerde olduğu varsayılıyor.

Belki de en geçerli varsayım, bugünkü minik at soyunun, üçüncü zamanın ilk dönemlerinde rastlanan ve boyu 25 ile 50 cm arasında değişen, ilkel bir at türüne (Eohippus) uzandığıdır. Bütün akrabaları (eski tapir ve gergedan) gibi, bu ilkel atların da ön ayaklarında dörder, arka ayaklarında ise üçer tane toynağı bulunuyordu ve dişleri yumuşak yapraklardan oluşan orman yiyeceklerine uyum sağlamıştı. Bu ilkel at türü, hem Kuzey Amerika'da hem de Avrupa'da bundan yaklaşık 50 milyon yıl önce yok olmuştur.

Daha sonraki eski at türleri, yaşadıkları ormanlardan ayrılarak düz otlaklara geçmişlerdir. Dişleri sert silisli toprağa uyum göstermek zorunda olan bu ilkel at türleri, tehlike korkunç boyutlara ulaştığında sık ormanlardan ayrıldılar. Bu ayrılış, hız ve sabır gerektiriyordu. Bacakları uzadı. Fazla toynaklar, bakıldığında görülemeyecek kadar kayboldu.

Fosil kayıtları, Eohippus'dan bu yana 50 milyon yıllık bu geçiş sürecini ortaya çıkarıyor. Her ne kadar batıdaki dağ ve ovalarda vahşi olarak yaşayan Mustang'lerin (Kuzey Amerika'da yaşayan bodur, fakat güçlü ve çevik vahşi at türü) soyu, İspanyol kaşifler tarafından getirilen evcil atlara dayanırsa da bazı tarih öncesi at türlerinin, en az 11.000 yıl öncesine kadar Kuzey Amerika'da yaşamış olmaları olasıdır. Amerika kıtasına ilk gelenler, bu atları avlayıp etlerini yemiş, ama onları evcilleştirmemiş olabilirler.

İlk evcil atın, Avrasya'nın bir veya birkaç vahşi at tü-

Spor ayakkabısı giydirilmiş bir yaşındaki bu küçük at, 75 cm'den daha uzun olamayacak.

ründen 5.000 yıl önce elde edilmiş olması olasıdır. Bütün atları, eşekleri, zebraları ve yaban eşeklerini kapsayan eski Equidae familyasını, günümüzde yalnızca yedi tür temsil ediyor. Tek ve gerçek vahşi at, Moğolistan ve Batı Çin'de yaşayan Przewalski'nin atıdır. Evcilleştirilmiş at sürülerine katılması, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan bu türün yaşamını sürdürülebilmesinin tek çıkar yoludur.

Tina ve Little Man'in otlamakta olduğu çayırlara doğru bakıyorum. 22 yaşındaki aygır, bumu, kulakları ve gözleriyle egemenliğini kontrol eder gibi, başını yukarı kaldırıyor. Kimbilir belki de başka bir yerde; örneğin batıdaki dağlarda büyükçe bir Mustang veya Kentucky'deki bir çiftlikte besilen bir safkan, şu anda aynı şeyi yapıyordu.

National Geographic'den Çeviren: Ö. LÜTFİ MEŞİNCİ

SİZ OLSAYDINIZ ?

Çözüm I: 1..Vx6 2.Vc1 Vb2 3.Vf1 Vx2 4.Vx2 Ke1 5.Vxe1 2 kazanır.

Çözüm II: 1.Kx6 gx6 2.Vxd7 kazanır.

Çözüm III: 1.Kh1 Şayet Şh5 yaparsa Şg3 ile fil kazanır.

İyi yöntemler doğanın verdiği yetenekleri geliştirip daha yüce amaçlara yönelmeyi sağlarlar.

Claud BERNARD